

Kapitola 9.

Makedonci

V předchozích dvou kapitolách byly popsány vojenské dějiny východního Středomoří v letech 500 – 350 př. n. l., kdy docházelo k vzájemným bojům mezi řeckými městskými státy (*poleis*) a jejich společným vojenským akcím proti soudobé velmoci – Perské říši. Když se obě strany vyčerpaly ve vzájemných a většinou bezvýsledných konfliktech, objevili se na severu Balkánského poloostrova dva noví a vojensky schopní panovníci – **Filip II. Makedonský** a **Alexandr III. Veliký**. Oběma se během necelých třiceti let podařilo nejen ukončit staleté spory mezi řeckými městskými státy a sjednotit je, ale s jejich podporou si podmanit i říši perských velkokráľů a zahájit celosvětové rozšiřování helénské kultury, která bude utvářet dějiny starověku až do 2. století př. n. l., kdy bude pohlcena Římskou republikou.

Filip II. Makedonský (okolo 382 – 336 př. n. l.)

Filip se narodil jako třetí syn makedonského panovníka Amynta III. a jeho manželky Eurydiké, kteří byli členy **argeovské dynastie**. Jelikož nikdo nepředpokládal, že by někdy mohl usednout na trůn, strávil své mládí jako rukojmí v řecké polis **Théby** v domě vojevůdce Pammena. Zde se mohl seznámit se všemi vojenskými i taktickými novinkami zavedenými Epameinóndem a Pelopidem, které v pozdějších letech úspěšně použil ve svých vlastních válečných taženích. Zatím v roce 371 př. n. l. zemřel jeho otec a na trůn usedl jeho nejstarší bratr **Alexandr II.** (371 – 369 př. n. l.), který po necelých dvou letech vlády podlehl atentátu. Moc se nyní chopil prostřední panovníkův syn **Perdikkás III.** (368 – 359 př. n. l.), který musel čelit útokům sousedních etnik a států. Díky nepřesnostem v antických pramenech je datace událostí značně obtížná, ale nejspíš v roce 359 nebo 358 př. n. l. vpadl dardanský panovník Bardyllis se svým vojskem do severních oblastí Makedonského království a chtěl je připojit ke svému území. Perdikkás III. se s útočníky střetl na bitevním poli, kde byl drtivě poražen a zahynul se 4 000 svými vojáky. Na trůn měl nastoupit jeho šestiletý syn **Amyntás IV.** (359 – 336 př. n. l.), za něhož měl vládnout jako regent jeho strýc Filip.

Nový správce království musel rychle vyřešit kritickou situaci státu. Kromě úspěšného vpádu Ilyrů, musel čelit tlaku Paiónů, Thráků a také několika sousedních řeckých městských států, které uzavřely spojenecké smlouvy s Athénami. Filip se rozhodl nejdříve vypořádat

s okupačními jednotkami na severu. Shromáždil 10 000 pěšáků a 600 jezdců a vyrazil s nimi proti Bardyllisovi a jeho armádě, kterou tvořilo 10 000 vojáků a 500 kavaléristů. Obě vojska se střetla v **bitvě v údolí Erygon** (někdy též **bitva na planině Lynceus**) asi v roce 358 př. n. l. Pěšáci rozestavení do klasické obdélníkové falangy se nejdříve srazili v boji muže proti muži. Po dlouhém a vyrovnaném boji začali ilyrští vojáci ustupovat pod makedonským tlakem, čehož Filip využil a během pronásledování jeho přeživší muži způsobili nepřítelům další těžké ztráty. Podle Diodóra Sicilského v boji zahynulo 7 000 Ilyrů, ale moderní autoři uvádí, že Filip ztratil asi 3 – 5 % svých sil (zhruba 300 – 500 padlých) a Bardyllis asi 20 – 30 % svých mužů (okolo 5 000 padlých a asi 1 000 zajatých). Ilyrové museli vyklidit okupované oblasti na severu Makedonského království a nová hranice byla určena v okolí jezera Lynkesta (dnešní Ohridské jezero), které tvořilo nárazníkovou oblast pro případ další invaze.

Když se Filipovi podařilo zastrašit i Paióny, byl makedonskou vojenskou šlechtou prohlášen za nového panovníka. Ačkoli asi všichni očekávali, že nechá odstranit svého nezletilého synovce, chlapec žil na jeho dvoře až do roku 336 př. n. l., kdy byl po zavraždění Filipa II. odstraněn jeho synem **Alexandrem III. Velikým**. V roce 357 př. n. l. zahájil nový makedonský vládce úspěšnou expanzi svého státu, přičemž obratně kombinoval diplomacii se svou vojenskou silou. Filip II. během svého života uzavřel sedm politických sňatků a kromě zmíněného Alexandra měl ještě slabomyslného syna **Arrhidaia** a tři dcery, kterým rovněž zařídil sňatky se svými významnými spojenci.

Filip II. rovněž zahájil řadu vnitřní reformy Makedonského království, které nejen celý stát stabilizovaly, ale umožnily mu v příštích stoletích i rozsáhlou kulturní a politickou expanzi do celého východního Středomoří. Asi nejvýznamnější byla reforma armády, která bude v následujícím textu pouze stručně popsána, jelikož její podrobný rozbor bude zahrnut do jiné kapitoly. Filip II. vytvořil profesionální armádu s pravidelným výcvikem a centralizovaným týlem, kde jeden zásobovač měl na starosti 10 vojáků. Pouze kavaléristé si mohli ponechat osobní sluhy. Rovněž zvýšil počet svých pěších jednotek, které tvořilo jen 10 000 mužů, na 30 000 vojáků a kavalérii z 600 na 4 000 jezdců. Vytvořil tzv. „hustou“ makedonskou falangu, kde byly rozestupy mezi jednotlivými muži pouze 90 cm, zatímco řečtí hoplité běžně udržovali mezi sebou vzdálenosti 1 až 2 metry. Jádro falangy tvořili **těžkooděnci** (pezhetairoi), kteří nestáli za sebou v běžných 8 nebo 12 řadách ale v 16. Jelikož byli vojáci vyzbrojeni 5,5 – 6 metrů dlouhým kopím (sarissa), přímo do boje se zapojovala pátá až jedenáctá řada. Zranitelná křídla falangy chránili lehkooděnci, většinou žoldnéři. Dodnes není jasná přesná funkce speciálního útvaru **lehké pěchoty** (hypaspistas), který pravděpodobně sloužil jako úderná jednotka nebo podpora **těžké makedonské jízdy**

(hetairoi) tvořené většinou šlechtici. Jednotlivé druhy jednotek se v boji navzájem podporovaly. Běžnou řeckou taktikou během obléhání bylo zablokovat všechny přístupy k městu a nechat posádku vyhladovět. Makedonští vojáci začali používat obléhací zařízení, která výrazně zkrátila délku obléhání a urychlila ukončení konfliktu.

Ve sjednoceném království a s moderní armádou mohl Filip II. nyní zahájit novou expanzi směrem na jih. Již v roce 357 př. n. l. dobyli jeho vojáci řecká města Amfipolis a Pydnu. I když není jasná přesná chronologie událostí, Athény zareagovaly na pád obou svých spojenců vojenskou podporou místního vládce Argeuse, který se chtěl chopit moci ve městě Aegae (dnešní Vergina). Filip II. proto okamžitě nařídil své posádce, aby opustila Amfipolis a prohlásil města za autonomní. Přesto přistálo 3 000 žoldáků vedených Mantiasem u Methone. Po roztržce mezi veliteli odvedl Argeus celé vojsko do Aegae, kde se chtěl nechat prohlásit za panovníka. Místní obyvatelé ho odmítli uznat za svého vládce, a proto se vydal se svými vojáky na zpáteční cestu do Methone. Během přesunu byl napaden makedonskými jednotkami, které pobily většinu žoldnérů a zbytek zajaly. Ačkoli dosáhl drtivého vítězství, zahájil Filip II. diplomatická jednání s Athénami a podařilo se mu dosáhnout míru, jelikož starověká velmoc byla vojensky vyčerpána předchozími ozbrojenými konflikty.

O rok později Makedonci rovněž obsadili Poteidaui, kterou jejich panovník poté přenechal chalkidickému spolku. Svými úspěchy ale vyprovokoval Athény, které měly s podrobenými městy uzavřené spojenecké smlouvy, aby finančně podpořily nově vzniklou ilyrsko – paiónsko – thráckou vojenskou koalici namířenou proti Filipovi II. Makedonské jednotky rychle rozdrtily koaliční síly a posunuly východní hranici svého státu až k Nestu. Ve stejném roce rovněž uzavřelo Makedonské království spojeneckou smlouvu s městem Krenides (později přejmenované na Filippi), které ohrožovali Thrákové, a získalo přístup k jeho zlatým dolům na hoře Pangaion. Následně se Filip II. zaměřil na oblast Thrákie, dobyl dvě významná města Abderu a Maroneu a vytvořil několik svých klientských států.

Roku 354 př. n. l. zaútočil na poslední svobodné řecké město na makedonském pobřeží – **Methone**. Filip II. zahájil jeho obléhání, během kterého přišel o pravé oko. Po roce se obyvatelé s Makedonci dohodli na dobrovolném vyklizení města. Nyní měly makedonské jednotky volnou cestu na jih Balkánského poloostrova a brzy se jim naskytla i příležitost k uskutečnění ozbrojené intervence. Zhruba o dva roky dříve vypukla **třetí svatá válka** (356 – 346 př. n. l.) mezi obyvateli Fókidy a Amfiktyónskou ligou, vedenou Thébami. Jelikož se Fókům podařilo ukořistit delfskou pokladnici, měli dostatek financí na najímání stále nových žoldnérů a celý konflikt se neustále protahoval. Thébské jednotky byly vyčerpány předchozími válečnými konflikty a postrádaly schopné vojevůdce jakými byli Epameinondás

a Pelopidás, a proto se jim stále nedařilo získat převahu nad nepřítelem. Fókové začali brzy vojensky zasahovat i v Thesálii, jejíž města se rovněž vyčerpala ve vzájemných drobných lokálních konfliktech. Vládnoucí rod ve městě Larise, Aleuovci, požádal Filipa II., aby je vojensky podpořil ve válce proti městu Fery (Pherai), které uzavřelo spojení s Fóký. Makedonské jednotky sice okamžitě vtrhly do Thesálie, ale byly fóckým vojskem dvakrát poraženy a musely se stáhnout. Podrobnější průběh událostí není možné na základě dochovaných pramenů přesně rekonstruovat.

V létě roku 353 nebo 352 př. n. l. Filip II. vpadl znovu do Thesálie s 20 000 pěšáky a 3 000 jezdci a oblehl přístav Pasagae, čímž znemožnil posádce ve městě Fery, aby mohla po moři obdržet posily. Také obdržel zprávy, že athénský velitel Charés připlouvá k přístavu s celou flotilou a chce podpořit své fócké spojence. Následující historické události jsou opět nejasné. Fókové a Makedonci se střetli v **bitvě na Krokusovém poli** (pravděpodobně poblíž dnešního města Almyros), kde vojáci Filipa II. díky své početní převaze a efektivním útokům těžké kavalérie dosáhli rozhodujícího vítězství. Na bojišti zahynulo 6 000 Fóků i se svým velitelem Onomarchem a další 3 000 bylo zajato. Někteří přeživší fóckí vojáci se utopili, když se snažili dostat na athénské válečné lodě, které právě zakotvily u pobřeží.

Vládcové Fery poté vydali město bez boje a stáhli se s 2 000 svými vojáky do Fókie. Filip II. se nyní nebo krátce předtím stal archóntem thesalského spolku, čímž získal další finanční zdroje pro svou expanzivní politiku a další vojenské jednotky. Když vnitřní reorganizací upevnil svou moc nad Thesálií, mohl vyrazit s armádou k Thermopylské soutěsce, která ležela na nové jižní hranici jeho říše. Aby neohrozil přímo jejich rodné město, zablokoval athénský vojenský kontingent soutěsku a chystal se k bitvě. Filip II. se nyní vyhnul přímé ozbrojené konfrontaci, jelikož jeho síly byly vyčerpány předchozími taženími.

Ačkoli Fókové již utrpěli několik zničujících porážek, rychle shromáždili své vojáky a početné jednotky žoldáků a s podporou většiny civilního obyvatelstva pokračovali ve třetí svaté válce. Filip II. zatím zahájil v roce 349 př. n. l. závěrečný útok proti chalkidickému spolku, v jehož čele stálo město Olynthos. Athénský politik Filokratés chtěl sice přesvědčit své spoluobčany, aby vojensky zakročili proti Makedoncům, ale nepodařilo se mu včas prosadit svůj návrh. Vojáci Filipa II. zatím v roce 348 př. n. l. dobyli a zničili Olynthos. Makedonský panovník poté začal na rok 346 př. n. l. připravovat další tažení proti Fókům, kteří požádali o vojenskou pomoc Athény a Spartu. Obě poleis sice poslaly své kontingenty k Thermopylské soutěsce, ale fóckým velitelům došly peníze ukořistěné v Delfách, a proto nemohli najmout nové žoldnéře. Fókové proto museli na začátku roku 346 př. n. l. zahájit mírové rozhovory s Filipem II. Když si Athéňané uvědomili, že nyní je před Makedonci

chrání jen jejich vlastní jednotky, které se vyčerpaly v předchozích konfliktech, rozhodli se také uzavřít s Makedonským královstvím mírovou smlouvu. Když jejich míroví vyjednávači dorazili do Pelly, museli zde tři měsíce čekat, protože Filip II. vytáhl proti thráckému panovníkovi Kersobleptovi a odmítl opustit své vojsko během tažení.

Po svém návratu jednal s Athéňany i Fóky samostatně a obě delegace ujišťoval, že přistoupí na jejich požadavky. Zároveň začal svou armádu připravovat na údajné tažení proti malému thesalskému městu Halos (či Alos), které se proti němu vzbouřilo. Roku 346 př. n. l. po uzavření mírové smlouvy, která byla pojmenována podle jednoho athénské vyjednávače jako **Filokratův mír**, poslal všechny diplomaty zpátky do jejich států. Filip II. mezitím již vyslal některé své jednotky k Thermopylám. Než stačili Athéňané pochopit vážnost situace, Makedonci již okupovali soutěsku a Athény se mohly vyhnout přímému útoku na město pouze uzavřením formálního spojení s Makedonským královstvím.

Brzy se na athénské politické scéně zformovaly dvě mocné frakce, které vedli dva politici, kteří v roce 346 př. n. l. vyjednávali s Filipem II. o Filokratově míru. Válečnou stranu, která chtěla vytvořit vojenskou koalici s dalšími poleis a na bitevním poli definitivně zničit Filipa II. i jeho armádu, vedl **Démostenes** proslulý svými proslovy proti makedonskému panovníkovi (dnes známé jako **filipiky**). Druhá skupina chtěla zachovat stávající mír a diplomaticky pokračovat v jeho drobných úpravách a rozšiřování po celém Balkánském poloostrově. V jejím čele stál **Aeschinés**. Obě strany se vzájemně politicky napadaly a snažily se jednotlivé oponenty zbavit jejich moci. V roce 342 př. n. l. dorazili do Pelly další athénští diplomaté, kteří požadovali revizi Filokratova míru a navrácení strategicky významného města Amfipolis. Během jednání Filip II. odmítl uzavření všeobecného míru mezi řeckými poleis, čímž jednání zkrachovala. V příštím roce chtěl Démostenes uzavřít oficiální spojení s některými přístavy na Helespontu, proti čemuž Filip II. otevřeně protestoval. Athény poté oficiálně vypověděly Filokratův mír, čímž prakticky obnovily válečný stav s Makedonským královstvím.

Makedonci zareagovali na athénskou provokaci válečným tažením proti dvěma významným městům v oblasti Helespontu – **Perinthosu** a **Byzantionu**. Filipovy jednotky oba přístavy oblehly, ale pouze na souši. Makedonská flotila nebyla schopná zajistit úplnou blokádu na moři, a proto mohli obleženým po moři připlouvat na pomoc athénské a další spojenecké jednotky. Proto když se Makedoncům podařilo prolomit stěny Perinthosu, byli vtaženi do krvavých a bezvýsledných pouličních bojů. Jediným úspěchem Filipa II. bylo zabavení asi 230 plavidel, které měly do Athén dopravit zásoby obilí. Prameny sice nepodávají podrobnější informace o průběhu obou obléhání, ale nejspíš na začátku roku 339

př. n. l. se makedonské jednotky stáhly, aniž by dobyly jediný přístav. Athéňané a jejich spojenci považovali nepřátelský ústup za své vítězství a začali se připravovat na finální pozemní tažení proti Makedonskému království.

Navzdory svému neúspěchu Filip II. pokračoval ve válečné kampani až do zimy roku 339 př. n. l., kdy vyrazil s makedonskými jednotkami k Dunaji, kde porazil vojsko Skythů, které se chystalo vpadnout na Balkánský poloostrov. Ve stejnou dobu vypukla **čtvrtá svatá válka** a thesalští členové amfiktyonické ligy navrhli, aby se Filip II. ujal vrchního velení a potrestal odbojné město Amfissu. Ačkoli makedonský panovník již plánoval tažení na jih poloostrova, nabídka ligy mu posloužila jako vhodná záminka k útoku. Thébané si uvědomovali hrozící nebezpečí, a proto obsadili město Nicaea poblíž Thermopylského průsmyku, čímž zablokovali makedonským jednotkám jedinou přístupovou cestu. Během budování nové obranné linie thébští velitelé zapomněli na legendární horsko cestu, kterou roku 480 př. n. l. Efiáltés zavedl perské vojáky přímo do týlu statečných obránců soutěsky. Právě zde převedl Filip II. své vojáky přes hory a zahájil finální útok proti spojeným řeckým městským státům. Cestou pomohl Fókům obnovit jejich státní útvar, který před několika lety téměř zničil, čímž se jeho staří nepřátelé stali novými spojenci. Také vyslal 10 000 vojáků, aby dobyli Amfissu.

Úspěchy Filipa II. vyvolaly v Athénách paniku. Démosthenes osobně odcestoval do Théb, kde se mu podařilo uzavřít vojenskou alianci namířenou proti Makedonskému království. Následující historické události nejsou v pramenech podrobně zachyceny. Nejspíš došlo k několika menším střetům mezi makedonskými a aliančními jednotkami. V létě roku **338 př. n. l.** se obě armády setkaly poblíž města **Chairóneia** v Bojótii a začaly se připravovat k rozhodující bitvě. Armádě spojených řeckých poleis veleli athénský vojevůdce Charés a bojótský vojevůdce Theagenes. Athéňané postavili svých 10 000 hoplítů na levé křídlo, do středu bojové linie se postavili spojenecké jednotky a „pozici cti“ vpravo zaujali Thébané a žoldněři. Celé řecké vojsko tvořilo zhruba 35 000 vojáků. Makedonská armáda a její spojenci shromáždili asi 32 000 mužů. Filip II. postavil do středu svou falangu, na levé křídlo postavil svého syna Alexandra a thesálské vojáky a sám zaujal s makedonskou jízdou postavení na pravém křídle. Bitva dlouho probíhala vyrovnaně a obě strany utrpěly značné ztráty. Pak Filip II. náhle začal stahovat své pravé křídlo. Není sice jasné, jestli se jednalo o promyšlenou taktiku nebo makedonští vojáci prostě již nemohli vydržet nepřátelský tlak, vítězící Athéňané je ale začali pronásledovat, čímž se odpoutali od svých druhů bojujících ve středu a na pravé straně bojové linie. Do mezery vyrazil Alexandr se svými druhy (hetairoi) a podařilo se jim probít přes „neporazitelný“ Svatý oddíl do nepřátelského týlu. Nyní obklíčení Athéňané propadli panice a utekli z bojiště. Makedonci nyní mohli obklíčit Thébany

a zbytky jejich spojenců na protivníkově pravém křídle. Přeživší řecké jednotky se po krátkém boji vzdaly. Na bojišti zahynulo 1 000 – 2 000 řeckých vojáků a dalších 2 000 – 8 000 padlo do zajetí. Ztráty makedonských jednotek neuvádějí ani antičtí ani moderní autoři. Filip II. dosáhl rozhodujícího vítězství a zaujal dlouhodobě prázdné místo řeckého hegemona.

Na přelomu let 338 a 337 př. n. l. se v Korintu sešli představitelé většiny řeckých městských států (tzv. Synedrion) s výjimkou Sparty. Vítězní Makedonci ponechali poleis jejich vlastní státní zřízení i ústavy a dovolili jim vydržovat si s určitými omezeními i vlastní armády. Pouze v Athénách, Korintu a Thébách byly umístěny makedonské posádky. Nejvyšším představitelem tzv. **korintského spolku** byl jmenován Filip II. Makedonský. I když jeho hlavním účelem mělo být tažení proti Perské říši, makedonský panovník a jeho potomci se prohlásili za řecké hegemony a definitivně nastolili vzájemný mír mezi jednotlivými řeckými městskými státy.

Filip II. krátce poté začal připravovat makedonské a spojenecké jednotky ke vpádu na území Malé Asie a již v roce 336 př. n. l. vyslal své velitele Attalose a Parmenióna s 10 000 vojáky na perské území. Než se k nim mohl připojit, byl ve stejném roce zavražděn v Aigách na svatbě své dcery s panovníkem Alexandrem Epeirským velitelem osobní tělesné stráže Pausániem. Ačkoli někteří historikové spekulují, že o atentátu věděla manželka Filipa II. Olympias a jejich syn Alexandr, starověké prameny popsanou teorii nepotvrzují. Zavražděný makedonský panovník odkázal svému nástupci Alexandrovi sice rozsáhlou ale vnitřně nestabilní říši a armádu připravenou na útok proti Perské říši.

Alexandr III. Veliký (356 – 323 př. n. l.)

Alexandr III. se narodil 20. nebo 21. července v makedonském hlavním městě Pella panovníkovi **Filipovi II. Makedonskému** a jeho manželce **Olympias**. Ačkoli se dochovalo několik jeho antických životopisů, většina moderních historiků pokládá informace o Alexandrově dětství a mládí za nadnesené a nepřesné. Proto se o jeho prvních šestnácti letech života dochovalo jen minimum věrohodných informací. Většina autorů se pouze shoduje, že byl žákem slavného řeckého filozofa Aristotela, se kterým si až do smrti dopisoval. Starořecký filozof seznámil mladého následníka trůnu s řeckou kulturou a vzbudil u něj zájem o filozofii, matematiku, přírodní vědy a umění. Moderní historikové také souhlasí s tvrzením, že vztah mezi otcem a synem byl značně konfliktní. Přesto když v roce 340 př. n. l. vytáhl Filip II. se svým vojskem na Helespont, pověřil svého potomka správou Makedonského království. Své vojevůdcovské schopnosti mohl Alexandr prokázat o dva roky

později během střetnutí u Chaironéie, kdy útok jeho jízdy (hetairoi) na mezeru v nepřátelské linii prakticky rozhodl o makedonském vítězství v bitvě.

Po zavraždění Filipa II. v roce 336 př. n. l. byl Alexandr III. okamžitě makedonskou šlechtou a také armádou prohlášen za nového panovníka. Oblasti, které si jeho otec podmanil v předchozích letech, ale pokládaly dvacetiletého mladíka za příliš mocensky slabého a chtěli obnovit svou dřívější samostatnost. Alexandr okamžitě nechal násilně potlačit všechny náznaky opozice na svém území. Asi největším kritikem mladého panovníka byl Attalos, kterého krátce po změnách na trůnu zabil jeho nevlastní otec Parmenión. Když zajistil svou mocenskou základnu v Makedonii, shromáždil Alexandr 3 000 kavaleristů a vytáhl do Thesálie, kde se v průsmyku mezi horami Olymp a Ossa shromáždily povstalecké jednotky. Makedonští jezdci objeli protivníkovu postavení přes horu Ossa a vpadli thesalským vojákům do týlu. Naprosto zděšení povstalci se bez boje vzdali. Alexandr poražené nepřátele začlenil do své armády a pokračoval přes Thermopylský průsmyk přímo do Korintu, kde byl zástupci jednotlivých městských států uznán jako řecký hegemon.

Poté mladý panovník zamířil na sever do Thrákie, kde se proti jeho vládě vzbouřili Ilyrové a Triballové. Během přesunu se k makedonskému vojsku připojily spojenecké jednotky thráckého kmene Agrianů, kterému vládl Alexandrův přítel Langarus. Společně poté zaútočili na horu Haemus, kde byla umístěna thrácká posádka. Obránci chtěli rozbít makedonské bojové linie netradiční taktikou - po prudkém svahu spouštěli vozy naplněné kamením. Alexandr okamžitě nařídil své těžké pěchotě, aby postupovala ve volných formacích, takže se vojáci mohli podle potřeby rozestoupit a nechat vůz projet mezi sebou nebo si lehnout na zem a chránit se svými štíty. S podporou lučištníků dosáhli těžkooděnci vrcholu a rychle rozdrtili místní posádku. Mezitím se k hoře blížil tribalský panovník Syrmus se svou armádou. Když se dozvěděli o porážce svých spolubojovníků, okamžitě se Triballové stáhli do propasti, kde zaujali obranné postavení. Alexandr nařídil své lehké pěchotě, aby začala protivníka obtěžovat a vylákala ho do otevřeného terénu. Když lehkooděnci uspěli, zaútočila na tribalské vojáky makedonská těžká pěchota a kavalérie, která jich 3 000 pobila a zbytek zahnila na útěk. Alexandr poté se svými vojáky pokračoval k Dunaji, u kterého se shromáždilo 14 000 mužů kmene Getů. Když se Makedoncům nepodařilo přelout řeku na lodích, vyrobili si vojáci ze stanů provizorní čluny, na kterých se přemístili na druhý břeh, čímž zaskočili své nepřátele. Getové se rozprchli po prvním útoku makedonské kavalérie.

Poté zamířil Alexandr s 15 000 vojáky k Ilyry okupované pevností Pelion (též Chaonia) u vstupu do strategicky významné soutěsky na území dnešní Albánie, bez které by Makedonci ztratili kontrolu nad řeckými městskými státy na jihu Balkánského poloostrova. Makedonští

velitelé chtěli původně dobýt opevnění a poté se střetnout s vojskem ilyrského panovníka Glaukiáse, který se blížil k jejich táboru. Proto nejdříve zaútočili na nepřátelské vojáky umístěné na okolních kopcích a donutili je ustoupit za zdi pevnosti. Když začali Makedonci připravovat obléhací zařízení, dorazili do oblasti Glaukiás a jeho muži. Alexandr nyní rozestavil své vojáky do sevřených bojových formací a zahájil ústupové boje. Do večera se Makedoncům podařilo probít k nedaleké řece a na jejím protějším břehu si začali stavět nový tábor. Ilyrové se domnívali, že jejich protivník definitivně ustupuje a uložili se ke spánku. Alexandr nyní nařídil svým mužům, aby se otočili a zahájili útok. Naprosto zaskočený Glaukiás a jeho vojáci se brzy rozprchli a pevnost Pelion kapitulovala. Kolik vojáků bylo do bojových operací nasazeno a kolik padlo neuvádějí ani antičtí ani moderní autoři.

Na jihu Balkánského poloostrova zatím Démosthenes přesvědčil Athéňany a Thébany, že Alexander zahynul během válečného tažení. Thébským jednotkám se podařilo obklíčit makedonskou posádku v pevnosti Cadmaea, kterou nebyly schopny dobýt. Théby byly prohlášeny za svobodný stát a začaly se připravovat na Alexandrův útok. Ke zděšení obyvatel dorazila trestná výprava k městským zdem již po dvou týdnech. Ačkoli athénští představitelé odhlasovali oficiální podporu thébských povstalců, neposlali jim na pomoc žádné jednotky a jen čekali na výsledek nadcházející bitvy. Alexandrovu armádu sice tvořili zkušené veteráni, ale na dobytí města a vyproštění nedaleké pevnosti jich bylo málo. Proto nechal mladý panovník postavit své muže tábor poblíž městských hradeb a vyslal k rebelům vyjednaváče, kteří nabízeli Thébanům mírné zacházení, pokud se vzdají bez boje.

Když vyjednávání zkrachovalo, připravoval Alexandr tři dny své muže na boj. Své síly rozdělil na tři bojová uskupení. První mělo za úkol zaútočit na palisády okolo města, druhé mělo vytvořit hlavní bojovou linii a střetnout se s thébskou pěchotou a třetí zůstalo v záloze. Thébané zatím posílili své jednotky otroky, umístili svou kavalérii za městská opevnění a ženy s dětmi ukryli do chrámů. Boj byl zpočátku vyrovnaný, než Makedonci vyslali na bojiště své zálohy. Makedonští velitelé si poté všimli, že thébscí vojáci přestali hlídat jednu městskou bránu, a vyslali k ní Perdikkáse, jehož vojáci vnikli do města. Když vypukly pouliční boje, vyrazili do útoku obléhatelé pevnosti Cadmaea, čímž Thébané přišli o svůj poslední opěrný bod. Brzy byl poslední thébský odpor zlomen, čímž Alexandr obhájil svou pozici hegemona nad řeckými poleis. Přesné počty nasazených a padlých makedonských a thébských vojáků neuvádí ani antické prameny ani moderní odhady. Jako odstrašující příklad pro ostatní potenciální povstalce nechal Alexandr Théby srovnat se zemí a všechny přeživší obyvatele města prodal do otroctví. Po vítězství u Théb se mladému panovníkovi podařilo stabilizovat otcův stát a mohl se nyní věnovat tažení proti Perské říši.

Perské tažení (334 – 327 př. n. l.)

Do začátku roku 334 př. n. l. Alexandr shromáždil všechny své vojenské síly a rozdělil je na dvě části. Zhruba 30 000 pěšáků a 5 000 kavaléristů si vzal na své tažení proti Perské říši a svému věrnému veliteli **Antipaterovi**, kterého pověřil správou Makedonského království, ponechal 10 000 – 12 000 vojáků. Na jaře překročil mladý panovník se svým vojskem Helespont a v Malé Asii se spojil s jednotami svého velitele Parmenióna, které se zde vylodily již v roce 336 př. n. l. Původně tvořilo makedonský předvoj 10 000 mužů, ale po zprávě o smrti Filipa II. Makedonského se jejich morálka naprosto zhroutila a ve střetu s perskými silami u Magnesie, kterým velel rhodský žoldněř **Memnón**, utrpěli porážku. Řecký velitel v perských službách v roce 334 př. n. l. navrhoval místním satrapům zahájit proti Makedoncům opotřebovací válku, během které by útoky do týla zničil protivníkovy zásoby obilí a taktikou spálené země mu znemožnil si potraviny doplnit. Pokud by Alexandrovi vojáci neměli dostatek potravin, jejich morálka by se rychle zhroutila a mohli by začít požadovat stažení zpátky na Balkánský poloostrov.

Maloasijsí satrapové Memnónovu strategii odmítli a rozhodli se s makedonskou invazní armádou svést bitvu. Obě vojska se ještě v květnu roku 334 př. n. l. setkala na **řece Gránikos**. Přesnou rekonstrukci jednotlivých významných střetnutí tažení Alexandra III. Velikého není možné vytvořit, protože antičtí autoři se liší v mnoha podstatných detailech. Ani moderní historici ve svých knihách nehodnotí stejně všechny dochované antické prameny, tudíž se jejich analýzy bojů často v některých podrobnostech odlišují. Proto budou následující popisy bitev zahrnovat pouze informace, které akceptuje většina starověkých i moderních autorů.

Armádu Alexandra III. Velikého, kterou rozmístil na východním břehu řeky, tvořilo zhruba 30 000 pěšáků a 5 000 jezdců. Perští satrapové disponovali 10 000 – 20 000 jezdci, 10 000 vlastními pěšáky a 5 000 řeckým žoldněři a zaujali s nimi postavení na vysokém svahu na západní straně Gráníku, což bylo ideální obranné postavení. Přesto se perští velitelé dopustili zásadní taktické chyby, když do přední linie postavili svou jízdu a pěchotu umístili do zálohy. Není sice jasné, který z perských šlechticů přítomných na bojišti byl pověřen vrchním velením armády, ale mezi důstojníky byl i Memnón, kterému se nejspíš nepodařilo přesvědčit své nadřízené o špatném rozestavení jednotek v bojové linii. Alexandr umístil svou těžkou pěchotu do středu a na kraje bojové linie svou kavalérii.

Boj zahájily kavalérie a lehká pěchota velitele Parmenióna na levém křídle. Peršané ihned zapojili své zálohy a zatlačili Makedonce zpátky za řeku. Nyní Alexandr v čele svých druhů (hetairoi) zaútočil na střed nepřátelské bojové linie, pravděpodobně v klasické jezdecké

klínové formaci. Perští velitelé do ohroženého úseku vyslali svou šlechtickou jízdu, která se s Makedonci střetla v boji muže proti muži. Jednomu perskému jezdcovi se podařilo Alexandra srazit z koně, ale než mu zasadil smrtící úder, byl zabit makedonským velitelem Kleitem. Těžké kavalérii se podařilo prorazit první perskou linii, díky čemuž mohla začít obkličovat nepřátelské jednotky na pravém křídle, na které stále útočil Parmenión se svými muži. Vzniklou mezeru využili makedonští těžkooděnci a rychle rozprášili protivníkovu pěchotu umístěnou v záloze. Když přeživší perští kavaléristé viděli, že je střed jejich linie proražen, utekli z bojiště. Opuštěná pěchota se po ústupu jízdy také obrátila na útěk, ale Makedonci ji způsobili těžké ztráty během pronásledování. Na bojišti zůstalo 1 000 – 4 000 padlých Peršanů, včetně většiny velitelů, a další 2 000 bylo zajato. Alexandrovy jednotky ztratily 100 – 400 vojáků a měly 1 000 – 4 000 raněných. Zajaté řecké žoldnéře nechal Alexandr zmasakrovat a zbytek poslal na otrockou práci, čímž chtěl zabránit, aby v budoucnosti žádný Řek nepozvedl meč proti svému krajanovi. Dosáhl tím ale opačného efektu, protože řečtí těžkooděnci sloužili věrně a statečně perskému velkokráli až do jeho násilného úmrtí.

Porážka u řeky Gránikos přesvědčila **Dareia III.**, že makedonské vojsko představuje pro jeho říši vážnou hrozbu. Alexandrovi se zatím bez boje vzdala všechna řecká města v Malé Asii. Jen obránci **Milétu** složili zbraně až po příjezdu Alexandrova námořního velitele **Níkánóra**, který se svými 160 válečnými plavidly zablokoval přístup do jejich přístavu.

Zbytky perských jednotek umístěných na území dnešního Turecka se stáhly do významného přístavu **Halikarnassos** (dnešní Bodrum). Velením obrany byli pověřeni místní satrapa Orontobatés a rhodský žoldněřský velitel Memnón. Před zahájením obléhání Alexandr rozpustil svou válečnou flotilu, jelikož se rozhodl zničit perské námořní síly postupným dobytím všech jejich přístavů pozemními útoky. Pravděpodobně se domníval, že v námořní bitvě by jeho válečná plavidla mohla být Peršany poražena. Když jeho jednotky přitáhly k hradbám Halikarnassu, nařídil jim Alexandr postavit obléhací zařízení a zahájit útoky na hradby. Obráncům města se vždy podařilo rychlým výpadem z městského opevnění zničit makedonské obléhací věže. Během posledního útoku opustilo město příliš mnoho mužů, kteří vyrazili ze dvou míst současně, čímž Makedonce zaskočili. Během ústupu za hradby se všichni muži nestačili včas stáhnout úzkými průchody a Alexandrovi vojáci jich mnoho pobili, aniž by sami utrpěli značné ztráty na životech. Mnoho Makedonců bylo zraněno a vyřazeno na čas z bojových operací. Oba velitelé městské posádky si nyní uvědomili, že jsou jejich síly značně oslabeny, a proto nařídili svým přeživším mužům, aby město zapálili a stáhli se do dvou pevností. Když si Alexandr všiml požáru, vtrhl se svými vojáky do města a nechal popravovat každého zajatého žháře. Halikarnassos byl svými vlastními

obrání vypálen do základů a makedonské jednotky ho předaly místním vládcům, které dosadil osobně Alexandr. Obě perské pevnosti nechali bez povšimnutí, protože makedonští velitelé si uvědomovali, že brzy dorazí **Dareios III.** se svými hlavními silami, a dobýváním dvou méně významných opěrných bodů by pouze zbytečně ztráceli čas a své vojáky.

Alexandr nyní pokračoval v tažení do oblasti dnešní Sýrie a Palestiny, i když si uvědomoval, že brzy bude muset bojovat přímo s perským velkokrálem a jeho mnohem početnější armádou. Pravděpodobně proto vyslal nejdříve velitele Parmenióna s 15 000 muži, aby obsadili všechny přístupové cesty z vnitrozemí k pobřeží, u kterého stále ještě operovala perská válečná plavidla. Poté se vydal s hlavní částí armády na jih. Aby se Dareios III. vyhnul krvavým bojům v horských průsmycích, obešel se svými jednotkami pohoří v Sýrii a Kilíkii a vpadl makedonskému vojsku do týla. Alexandr musel zastavit svůj postup a stáhnout se zpátky k horské řece Pinaros, kde si Peršané postavili tábor. Dareios III. se dopustil stejné chyby jako jeho satrapové u řeky Gránikos – zvolil si pro boj naprosto nevhodný terén. Úzký pruh bojiště byl na východě ohraničen pohořím a na západě mořem. Ve stísněném prostoru nemohli perští vojáci využít svou početní převahu proti makedonským jednotkám.

Na konci roku 333 př. n. l. se obě armády začaly formovat do bojových linií na opačných březích řeky Pindaros nedaleko města **Issos** v Kilíkii. Makedonci disponovali 25 000 – 35 000 pěšáky a 5 000 – 6 000 jezdců. Perské vojsko tvořilo 50 000 – 110 000 mužů, včetně 11 000 kavaléristů, asi 10 000 řeckých žoldnů a 10 000 Nesmrtelných. Alexandr umístil většinu své jízdy na pravou stranu své bojové linie, odkud také velel bitvě. Do středu umístil svou makedonskou falangu a nalevo Parmenióna s jeho pěchotou a kavalerií. Dareios III. postavil na pravé křídlo svou jízdu, jelikož zde byl rovinný terén vhodný pro její útok. Střední část bojové linie utvořili řečtí žoldnři a vlevo se nacházela lehká perská pěchota. Velkokrál zaujal se svou gardou postavení ve středu.

Bitvu zahájila Dareiova kavalerie, která zaútočila na makedonské levé křídlo. Alexandr posílil Parmeniónovy jednotky svými thesalskými jezdců a poté osobně vedl zbytek kavalerie do útoku proti perské lehké pěchotě. Po krvavém boji se Makedoncům podařilo prorazit nepřátelskou linii a začali se pomalu přibližovat k postavení velkokrále. Vyděšený Dareios III. rychle opustil bitevní pole. Perská armáda brzy následovala svého vrchního velitele, i když situace na bojišti se pro ni vyvíjela příznivě. Ačkoli byli Parmeniónovi muži posílení thesalskými jednotkami, byli stále zatlačováni perskou jízdu. Ve středu zatím makedonská falanga překročila řeku Pindaros, čímž narušila svou formaci, čehož využili řečtí žoldnři a způsobili makedonské pěchotě těžké ztráty. Jelikož všichni bojovali za velkokrále, který začal utíkat z bitvy, neměli jinou možnost, než začít ustupovat. Ustupující pěšáky nařídil

Alexandr zmasakrovat. Makedonci dosáhli drtivého vítězství a podařilo se jim zajmout celou rodinu Dareia III. a ukořistit perskou státní pokladnu, díky čemuž mohl Alexandr vyplatit svým mužům dlužný žold. I když některé zdroje uvádějí, že na bojišti zůstalo 450 – 500 padlých makedonských vojáků a dalších 4 000 bylo zraněno, modernější odhady uvádějí až 7 000 zabitých a raněných. Peršané ztratili během bitvy a následného chaotického ústupu zhruba 20 000 mužů.

Alexandr nyní ovládl prakticky celé západní území Perské říše, což uznal i samotný Dareios III., který nabídl makedonskému vládci postoupení všech svých satrapií za řekou Halys a spojenectví výměnou za propuštění jeho zajatých rodinných příslušníků. Makedonci jeho nabídku odmítli a pokračovali v tažení po oblasti dnešního Blízkého východu, během kterého narazili na významný odpor pouze u dvou opevněných měst – **Týru** a **Gazy**.

Féničané, kteří obývali Týros, vyklidili svá obydlí na pobřeží a stáhli se na asi kilometr vzdálený ostrov, který byl chráněn hradbami vysokými asi 46 m. Když všechny diplomatické pokusy donutit obránce města ke kapitulaci selhaly, zahájili Makedonci na začátku roku 332 př. n. l. stavbu přírodního mola, po kterém chtěli k městským hradbám dopravit 50 metrů vysoké obléhačích věže. Jelikož ale makedonské vojsko nedisponovalo žádnou válečnou flotilou, mohli obránci beztretně podnikat námořní útoky na nepřátelskou hráz. Naplnili starou loď hořlavinami a zatížili její záď, aby příd' plula výš nad hladinou. Poté ji zapálili a poslali proti makedonskému molu, čímž zničili většinu makedonských obléhačích zařízení, která byla vyrobena ze dřeva a jen potažena kůží proti zápalným šípům. Nyní si Alexandr uvědomil, že bez válečné flotily nemůže opevněný ostrov dobýt. Nedávno podmaněná fénická města poskytla 80 lodí, kyperský panovník 120 plavidel a další 23 řecká města v Malé Asii. Nyní mohli Makedonci zablokovat lodě svých protivníků v obou přírodních přístavech ostrova, pokračovat ve stavbě mola a také ze svých plavidel útočit na městské hradby. Po dvou dnech neúspěšných útoků se v červenci 332 př. n. l. podařilo oddílu hypaspistů prolomit na jednom místě obranu zdí a vpadnout do města. Po sedmi měsících krvavých bojů se makedonští vojáci rozhodli pomstít obráncům Týru, a proto jich 8 000 pobili a dalších 30 000 prodali do otroctví. Ušetřeni byli jen obyvatelé, kteří se ukryli v Herákleově chrámu. Alexandr ztratil během obléhání jen asi 400 vojáků. I když Makedonci utrpěli těžké ztráty, dobytím Týru obsadili poslední základnu perského válečného námořnictva, které již nemohlo ohrožovat jejich zásobovací trasy ani provést obojživelnou operaci do jejich týlu.

Poté Alexandr a jeho armáda vytáhli do Egypta. Do cesty se jim ale postavil perský velitel Batis, který se s 15 000 vojáky stáhl do strategicky významného opevněného města **Gaza**. Makedonci k pevnosti přitáhli na podzim roku 332 př. n. l. a ihned začali kolem města

budovat násep, aby mohli se svými obléhačimi zařízeními zdolat zhruba 18 metrů vysoké zdi. Před zahájením závěrečného útoku nechal zraněný Alexandr dopravit ke Gaze i obléhačí věže, které použil během dobývání Tyru. I když se Peršanům podařilo odrazit tři útoky, počtvrté Makedonci pronikli do města, pobili všechny muže a ženy a děti prodali do otroctví. Podle moderních odhadů zahynulo 11 000 perských vojáků. Ztráty makedonských jednotek jsou neznámé, ale pravděpodobně ztratily méně mužů než jejich protivníci. Nyní mohl Alexandr pokračovat do Egypta, který si Peršané znovu podrobili před necelými dvaceti lety. Obyvatelé údolí Nilu vítali Makedonce jako své osvoboditele a jejich panovník se na přelomu let 332 a 331 př. n. l. prohlásil faraónem a nechal zbudovat v deltě Nilu naproti ostrovu Faros město, které pojmenoval Alexandrie.

Na jaře roku 331 př. n. l. se Alexandr a jeho armáda vydali na zpáteční pochod do Tyru, kde se setkali s válečnou flotilou. Pozemní síly potom zahájily tažení do vnitrozemí Perské říše. U Thapsaku na řece Eufrat se setkali s perským velitelem Mazaiem, který na opačném břehu shromáždil 3 000 kavaléristů a minimálně 2 000 řeckých žoldnéřů. Když začali Makedonci po mostech překračovat řeku, perské jednotky utekly a Alexandr mohl bez odporu vstoupit do Mezopotámie. Původně chtěl sice táhnout na Babylón, ale rozhodl se nejdříve najít Dareia III. a svést bitvu s jeho armádou, a proto překročil řeku Tigris a pokračoval dále do vnitrozemí Perské říše. Na podzim skutečně našel vojenský tábor velkokrále poblíž vesnice **Gaugaméla** (dnes Tel Gomel v severním Iráku). Jelikož nejbližším městem byla **Arbela** (dnešní Arbíl), která se nachází necelých 120 km východně, někteří autoři označují nesprávně následující střet jako bitvu u Arbely.

Dne 1. října roku 331 př. n. l. se proti sobě postavily obě armády na rozlehlé pláni. Alexandr disponoval podle moderních autorů zhruba 47 000 vojáky (31 000 těžkooděnců, 9 000 mužů lehké pěchoty a 7 000 kavaléristů). Dareios III. shromáždil dle nejnovějších odhadů asi 52 000 – 120 000 mužů (30 000 – 40 000 pěšáků, 12 000 – 40 000 jezdců, 10 000 Nesmrtelných, 8 000 – 10 000 řeckých žoldnéřů, 1 000 – 2 000 baktrijských kavaléristů, 1 500 lučištníků, 200 skytských válečných vozů a 15 indických slonů). I když měli Peršané početní převahu, makedonské pěchotě se kvalitou výzbroje a výstroje mohli vyrovnat pouze řečtí žoldnéři, Nesmrtelní a arménské jednotky.

Alexandr umístil na levou stranu své bitevní linie Parmenióna a jeho jednotky, které posílila thesalská a thrácká jízda. Zbytek kavalérie zaujal postavení na pravém křídle, kde makedonský panovník osobně velel svým druhům (hetairoi). Makedonskou falangu zformoval do dvou řad a postavil ji do středu bojové linie. Za pěchotou se nacházely jednotky peltastů a lukostřelců, které měly chránit ostatní žoldnéřské oddíly. Dáreios III. zaujal

postavení ve středu bojové linie a oklopil se svou gardou, Nesmrtelnými a dalšími elitními jednotkami pěchoty a kavalérie, včetně řeckých žoldnérů. Ostatní pěchotu rozestavil do dvou řad a vytvořil z ní střed bojové linie. Na obě křídla umístil svou kavalérii, přičemž velením levé strany bitevní linie pověřil vojevůdce **Béssa** a pravou svěřil Mazaiovi. Před své linie rozmístil válečné vozy podporované slony.

Alexandr si uvědomoval, že se Peršané pokusí využít své početní převahy a obklíčit ho na křídlech, a proto nařídil své kavalérii, aby se natočila pod úhlem 45 stupňů k formacím pěchoty. Úkolem jednotek na pravé a levé straně makedonské bitevní linie bylo na sebe upoutat maximální možný počet nepřátelských jednotek, čímž by vytvořili mezeru nebo mezery v protivníkových liniích, do kterých by následně udeřila těžká jízda. Když byli všichni jeho vojáci na svých pozicích, vydal se Alexander se svými druhy na pravou stranu bojiště. Perští velitelé sice zpozorovali přesun protivníkoví jízdy, ale neviděli, že s těžkou kavalérií se přesunují i některé jednotky lehké pěchoty. Perský velkokrál nyní vyslal do boje své válečné vozy, proti kterým makedonští pěšáci použili zcela novou taktiku. První řada se rozestoupila a nechala koně projet před kopí druhé linie pěchoty. Zvířata se nyní zastavila a osádky vozů byly rychle pobity makedonskými vojáky v první linii.

Po fiasku prvního útoku vyslal Dareios III. do boje první řadu pěchoty a celou svoji kavalérii. Přesuny jednotek vytvořily mezeru mezi perským středem a levým křídlem. Alexandr okamžitě zformoval svou těžkou jízdu do klínové formace a zaútočil na oslabené místo nepřátelské linie. Za jízdu postupovali hypaspisté a lehkooděnci, kteří chránili křídla formace. Makedonský klín pronikl do oslabeného úseku perského středu a začal se pomalu probíjet k pozici velkokrále. Velitel Bessos ztratil spojení se svým nadřízeným, a protože se obával obklíčení vlastních jednotek, nařídil svým vojákům ústup. Dareios III. byl nyní příliš blízko nepřátelským silám, a proto rychle opustil bojiště. Když chtěl Alexandr pronásledovat a zajmout prchajícího velkokrále, obdržel zprávu o zoufalé situaci velitele Parmenióna na levém křídle. Vítězný velitel se nyní musel rozhodnout. Zajetím Dareia III. by sice ukončil válku a dobyl Perskou říši, ale zároveň by ztratil asi celou svoji armádu. Nakonec své muže stáhnul, aby pomohl ohroženému úseku bitevní linie.

Alexandrov odvážný útok proti středu perského vojska současně vytvořil mezeru mezi makedonskými bojovými formacemi na levém křídle, které okamžitě využila perská jízda a pronikla do nepřátelského týlu. Velitelé jízdy se ale dopustili vážné chyby. Nepokusili se obklíčit Parmenióna a jeho přeživší vojáky, ale začali plnit makedonský tábor. Zatím se zhroutil střed perské bojové linie a velitel perského pravého křídla Mazaioi nařídil všem svým přeživším jednotkám ústup. Během svého stažení se perští kavaleristé střetli s Alexandrovými

druhy (hetairoi) a zabili jich asi 60. Nyní do boje zasáhli thesalští kavaléristé, kteří vyvolali zmatek mezi protivníkovými jednotkami, čímž začal masakr perských vojáků. Alexandr dosáhl asi svého nejslavnější vítězství. Na bojišti zahynulo 300 – 1 100 Makedonců a spojenců a neznámý počet byl zraněn. Perské ztráty jsou odhadovány na 40 000 – 90 000 padlých. Makedonci také ukořistili všechny válečné vozy, pokud je sami nezničili v boji, a také všech 15 indických slonů, kteří se do bitvy vůbec nezapojili. Příští den dorazila makedonská kavalérie do Arbely, kde sice nezajala Dareia III., ale ukořistila jeho státní pokladnu, vůz, luk, štít a další poklady.

Poražený velkokrál zatím prchal s přeživšími baktrijskými jezdci a 2 000 žoldnéri do Médie, jelikož předpokládal, že se Alexandr pokusí obsadit významná a bohatá města v centru Perské říše. Dareios III. by zatím mohl ve východních provinciích shromáždit další vojsko a znovu se střetnout s Makedonci na bitevním poli. Dalším cílem makedonských jednotek byl skutečně Babylón. Při pohledu na jeho mohutné hradby a opevnění se Alexandr obával dlouhodobého obléhání. Místní satrapa Mazaios ale město vydal bez boje. Poté pokračoval v tažení do města Súsy, kde místní obyvatelé rovněž bez odporu otevřeli brány a vydali Makedoncům všechny své poklady.

Poté vyrazil Alexandr přímo do samotné Persie a jejího hlavního města Persepole. Během cesty se střetl s kmenem horských Oxiů, kteří již Peršany nutili platit za průchod svým územím. Aby se vyhnuli krvavému boji v náročném horském terénu, rozhodli se makedonští velitelé použít klamný manévr. Souhlasili s nabídkou představitelů kmene a domluvili si s nimi setkání poblíž silnice. Alexandr a jeho velitel Krateros vyrazili s 8 000 muži horskou soutěskou, kterou je vedli obyvatelé Súsy přímo k vesnici Oxiů, kterou srovnali se zemí a pobili většinu obyvatel. Jen malé skupině přeživších se podařilo uniknout do hor. Potom vyrazili přímo k místu setkání. Krateros zaujal se svými muži postavení na nedaleké vyvýšenině a Alexandr potom vedl útok přímo proti Oxiům. Když kmenoví válečníci zpozorovali, že nemohou nikam ustoupit, rychle se rozprchli po okolí.

V roce 331 př. n. l. probíhaly boje také na jihu Balkánského poloostrova. Již v roce 333 př. n. l. zahájili perští vyslanci jednání se spartským panovníkem **Agisem III.** Nabízeli mu vojenskou a finanční podporu, pokud zaútočí na makedonské posádky umístěné v některých řeckých městských státech. Jelikož na území Blízkého východu právě probíhaly bojové operace, mohli Sparťanům poskytnout pouze 30 talentů asi stříbra a jen 10 lodí. Po bitvě u Issu mohl Agis III. ještě posílit své síly o 8 000 řeckých žoldnérů, kteří přežili střetnutí. Přesto čekal se zahájením války až do léta roku 331 př. n. l., kdy napadl a porazil makedonskou posádku v Korintě. Ačkoli správce království **Antipater** právě bojoval

v Thrákii proti povstání, které vyvolal a řídil rhodský vojevůdce v perských službách, Memnón, ihned shromáždil všechny dostupné síly a vyrazil na Peloponés. Obě armády se potkaly u města Megalopole ještě někdy před koncem roku. Agis III. disponoval 20 000 pěšáky a 2 000 jezdci. Antipater shromáždil zhruba 40 000 vojáků. I když se Spartánům a jejich spojencům podařilo prolomit nepřátelské linie, Makedonci okamžitě využili své početní převahy a dosáhli drtivého vítězství. Agis III. údajně zůstal na bojišti a bojoval až dokonce, aby získal pro své přeživší vojáky čas k ústupu. V bitvě zahynulo asi 5 300 Spartánů a jejich spojenců a 3 500 makedonských vojáků. Po své poslední porážce Sparta vstoupila do Korintského spolku a již nepředstavovala pro Makedonské království hrozbu.

Zatím Alexandr v Asii pokračoval v postupu na Persepoli. Na začátku roku 330 př. n. l. rozdělil své vojsko na dvě části. První bojové uskupení tvořili většina spojenců, vojáci s těžkou výzbrojí, thesalští jezdci a žoldnéři. Jejím velením byl pověřen Parmenión, který dostal rozkaz pokračovat po silnici přímo do Persie. Alexandr se postavil do čela druhého uskupení tvořeného některými spojeneckými a všemi makedonskými jednotkami a zahájil postup do centra Perské říše přes pohoří Zagros. V horách ale již čekal vojevůdce **Ariobarzanés** a jeho vojsko, které tvořilo 25 000 – 40 000 pěšáků a 700 jezdců. Proti Peršanům mohl Alexandr postavit pouze 14 000 – 17 000 mužů. V průsmyku **Perská brána** nechal perský vojevůdce postavit zeď a za ní zbudoval svůj tábor. Již první den si mladý makedonský panovník uvědomil, že přímým útokem nepřátelskou obranu neprorazí. Podobně jako před 150 lety v bitvě u Thermopyl nyní Alexandr využil služeb perských vojenských nebo civilních zrádců a obešel protivníkovu postavení s některými svými jednotkami horskou soutěskou. Zbytek svých sil ponechal v táboře, kde měli čekat na signál a potom vyrazit přímo na perskou zeď. Když se Makedonci v noci přesunuli do perského týlu, poslal Alexandr několik svých velitelů, aby postavili most přes nedalekou řeku. S ostatními jednotkami se probil k perskému táboru. Za úsvitu dal trubkou signál makedonským důstojníkům za zdí a společně ze dvou stran překvapili a rozprášili perské vojsko a zabili jeho velitele. Počty padlých a raněných na obou stranách jsou neznámé. Makedonci poté překročili nový most a bez boje se zmocnili Persepole, kde zapálili palác perských velkokráľů, a také Pasargad, ve kterých byly uloženy poklady Kýra staršího.

Po podmanění centra Perské říše pokračoval Alexandr v pronásledování Dareia III., který zatím ustupoval na východ a snažil se neúspěšně shromáždít další armádu. Během pochodu perský velitel Bessos se svými muži svrhl a uvěznil poraženého velkokrále a prohlásil se jeho nástupcem **Artaxerxem IV.** S převratem nesouhlasil velitel Artabazos a jeho synové a také řečtí žoldnéři, kteří opustili své bývalé spolubojovníky. Oslabené perské síly brzy dostihla

makedonská kavalerie vedená osobně Alexandrem. Překvapení perští vojáci kladli jen slabý odpor a brzy se rozprchli. Dva prchající velitelé ještě stihli zasadit Dareiovi III. několik smrtelných ran, kterým velkokrál nakonec podlehl. Makedonci jeho ostatky převezli do Persie a pohřbili je v královské hrobce. Bessos zatím utekl do satrapie Baktrie, kde se snažil také shromáždit armádu a vytáhnout proti Alexandrovi, který perského uzurpátora pronásledoval a bez boje se zmocnil celé Baktrie. Bessos poté uprchl i se svými jednotkami za řeku Oxos, kam ho pronásledoval makedonský velitel Ptolemaios a zajal ho v jedné vesnici. Uzurpátor byl necelý rok po zavraždění Dareia III. odsouzen k smrti a popraven v Baktrii.

Ve stejném roce vpadli Makedonci do Sogdiany a během dvou dnů se zmocnili pěti nejvýznamnějších měst. Na odpor narazili pouze u Kýrúpole, do které po krátkém obléhání pronikli vyschlým korytem řeky. Během následných bojů ve městě 10 000 makedonských vojáků zabilo 8 000 nepřátel a zbylých 7 000 zahnilo do městské pevnosti, kde se po jednom dni obléhání vzdali, protože jim došly zásoby vody. Ztráty Makedonců jsou neznámé. Ačkoli se Alexandr zmocnil obou oblastí téměř bez odporu, brzy v nich musel čelit rozsáhlému povstání, do jehož čela se postavil velitel **Spitamenés**.

Nejdříve se makedonské jednotky musely na konci roku 329 př. n. l. přesunout k řece **Jaxartes** (někteří autoři uvádí nesprávně **Tanais**, dnešní Syrdarja), kde se shromáždilo asi 15 000 – 20 000 skythských jízdních lučištníků, kterým pravděpodobně velel **Satrakés**. Makedonci proti nim mohli postavit podle moderních odhadů pouze 6 000 – 9 000 mužů. Alexandr si uvědomoval, že musí překročit řeku, ale zároveň nesmí nepříteli dovolit, aby ostřeloval jeho muže ve vodě a na obou březích. Také nemohl začít ustupovat na jih, protože by Skythové mohli překročit vodní tok a napadnout jeho vojsko během pochodu. Proto nařídil svým technickým jednotkám, aby postavily 12 000 vorů a dalších menších plavidel a také několik těžkých mechanických samostřílů (tzv. *gastrafétů*). Když byla celá armáda připravena k překročení řeky, zahájily obsluhy samostřílů palbu na protější břeh, čímž donutily skythské jízdní lučištníky k ústupu. Poté překročilo řeku 5 jednotek lehké jízdy, které Skythové okamžitě obklíčili a začali ostřelovat. Nyní se přeplavilo asi 2 000 mužů lehké pěchoty a vytvořilo půlkruhovou obrannou linii mezi Skythy a břehem. Za lehkooděnci překročil řeku bez potíží zbytek makedonského vojska. Až nyní začali skythští jízdní lučištníci útočit na půlkruhovou linii obrany, ale proti lehké pěchotě nedosáhli žádných významných úspěchů. Alexandr nyní vyslal na každém svém křídle do útoku jednu jednotku makedonské jízdy. Skythové nyní přestali obklíčovat Alexandrův jízdní předvoj, který se okamžitě spojil s některými svými spolubojovníky a vyrazil do protiútku. Asi 4 000 skythských jízdních lučištníků se nyní ocitlo v obklíčení a Alexandr proti nim okamžitě nasadil všechny volné

jízdní jednotky a asi 1 000 vojáků své těžké pěchoty, čímž obrátil své nepřátele na útěk. Na bojišti zahynulo asi 1 000 Skythů, včetně jejich velitele Satrakése, a dalších 150 nebo 160 bylo zajato. Podle moderních odhadů padlo během bitvy asi 160 Makedonců a dalších 1 000 bylo zraněno. Nejdůležitější byl psychologický dopad na Skythy, kteří ihned po bitvě nabídli Alexandrovi kapitulaci. Makedonští velitelé museli nyní čelit povstání v Baktrii a Sogdianě, a proto se spokojili pouze s ujištěním, že Skythové již nezaútočí na jejich území.

Zatím na přelomu let 329 a 328 př. n. l. velitel povstalců Spitamenés a jeho jednotky oblehly makedonskou posádku v Marakandách. Když se dozvěděli, že k nim míří Alexandr se svou armádou, rychle se začali stahovat zpátky do Sogdiany. Velitel Farnúchés sledoval povstalce s neznámým počtem jednotek až na kraj pouště, kde se s nimi střetl. Spitamenés nasadil proti těžké makedonské pěchotě jízdní lučištníky, kteří nakonec donutili své protivníky k chaotickému ústupu. Farnúchova kavalerie nemohla své spolubojovníky podpořit, protože armáda neměla dostatek píce pro koně, kteří byli také vyčerpaní dlouhým přesunem. Podle moderních odhadů ztratili Makedonci minimálně 2 000 pěšáků a 300 jezdců. Bitvu údajně přežilo jen 300 mužů makedonské pěchoty a 40 kavaleristů. Ztráty povstaleckých sil jsou neznámé.

Rebelové poté znovu oblehli Marakandy, ale když se dozvěděli, že se k pevnosti blíží Alexandr se svými hlavními silami, okamžitě se stáhli zpátky do pouště. Makedonci poté rychle dobyli všechny povstalecké pevnosti a města a obsadili je svými posádkami. Spitamenés se zatím se svými spolubojovníky stáhl na území skythského kmene Massagetů a doplnil své síly o dalších 600 jejich válečníků. Se svou novou armádou vpadl na území Baktrie, obsadil jednu makedonskou pevnost a po krátkém boji s malou jednotkou Alexandrových veteránů se zmocnil i pokladů města Zariaspy. I když Makedonci prohráli bitvu, podařilo se jim zpomalit postup rebelů, díky čemuž měl velitel Krateros dostatek času k shromáždění jednotek na trestnou výpravu. Během střetu na okraji pouště zahynulo asi sto padesát skythských jízdních lučištníků. Ztráty Makedonců prameny neuvádějí. Spitamenés proto posílil své vojsko o další 3 000 skythských válečníků a vpadl na území Sogdiany. Zde již na něho čekal makedonský velitel Koinos, který se s rebely střetl v **bitvě u Gabai**. I když se nedochoval přesný popis ozbrojeného střetnutí, na bojišti zahynulo 800 rebelů, zatímco Makedonci ztratili pouze 25 jezdců a 12 pěšáků. Spitamenés se s přeživšími spolubojovníky stáhl do pouště, kde chtěl své síly přeskupit a pokračovat v povstání. Nespokojení a vyčerpaní rebelové svého velitele zajali a poslali ho Alexandrovi, aby získali jeho milost.

Zbytky povstaleckých sil v Sogdianě se v roce 327 př. n. l. stáhly do pevností na **hoře Oxyartově** a **hoře Choriénově**. Když Alexandr přitáhl k horskému opevnění, kde

Oxyartés ukryl celou svou rodinu, uvědomil si, že po příkrých svazích pokrytých sněhem se jeho vojáci nemohou dostat až k pevnosti, aniž by neutrpěli těžké ztráty. Proto nabídl svým mužům vysoké finanční odměny, pokud vylezou po svahu rovnou na vrchol hory, který se tyčil nad pevností. Přihlásilo se 300 dobrovolníků, kteří se s pomocí stanových hřebů a lněných provazů vydali k vrcholu. Během výstupu se jich sice 30 zřítilo a zahynulo, ale když se objevili nad hlavami obránců pevnosti, celá posádka se okamžitě vzdala bez dalšího odporu. Mezi zajatci byla i Oxyartova dcera **Rhóxana**, která se později stala Alexandrovou manželkou a matkou jeho syna **Alexandra IV. Aiga**. Horu Choriénovu Makedonci dobyli také bez boje. Jediný přístup k horské pevnosti byl přes hlubokou roklinu, kterou začali Alexandrovi muži pomalu zasypávat. Když již mohli ostřelovat nepřátelské hradby, Choriénés požádal o vyslání Oxyartése, aby s ním dohodl podmínky kapitulace. Nyní Alexandr vojensky zajistil celé území bývalé Perské říše a mohl zahájit tažení proti poslednímu asijskému území, které si ještě nepodmanil – **Indii**.

Indické tažení (327 – 325 př. n. l.) a Alexandrova smrt

Již v roce 329 př. n. l. začal Alexandr připravovat své jednotky na tažení do oblastí dnešního Pákistánu a západní Indie. Jelikož musel potlačit několik lokálních vzpour na území bývalé Perské říše, které byly popsány v předchozím textu, museli makedonští velitelé posunout začátek válečné kampaně až na jaro roku 327 př. n. l. I když některé starověké i moderní odhady uvádějí, že indického tažení se mělo zúčastnit až 150 000 makedonských vojáků, většina moderních autorů se domnívá, že invaze se zúčastnilo pouze 40 000 – 50 000 mužů. Indie byla ve 4. století př. n. l. rozdělena na mnoho malých států, které mezi sebou vedly neustálé lokální války. Než se jeho jednotky začaly přesunovat na Indický subkontinent, vyslal Alexandr k některým lokálním vládcům své posly a požadoval, aby se mu podrobili. **Omfis**, vládce města **Taxily**, a několik dalších panovníků se makedonské nadvládě dobrovolně podrobili a věnovali svým novým pánům 25 válečných slonů.

Poté zhruba v květnu 327 př. n. l. rozdělil Alexandr v Níkaii svou armádu na dvě bojová uskupení a vyrazil do údolí Paňdžábu, čímž chtěl zajistit bezpečnou cestu pro své zásobovací linie, než zaútočí na indické státy na březích Indu. V údolí řeky **Kófénu** (dnešní Kábul v pákistánském okrese Svát) se střetl nejdříve s etnikem **Aspasiů**, které sice drtivě porazil, ale během boje utrpěl vážné zranění. Potom ještě oblehl a dobyl pevnosti **Gúraiů** a **Assakénů** a došel až k opevněnému městu na hoře **Aornu**. Aby mohli Makedonci zahájit ostřelování katapulty, museli nejdříve během dvou dnů překlenout nedalekou roklinu. Nyní Alexandr

vyrazil do útoku se svými muži pod krycí palbou obléhacích zařízení. Překvapení obránci pevnosti se po krátkém odporu vzdali. Vítězní Makedonci postavili na bojišti oltář Athény vítězné. Alexandr si svými úspěchy vybojoval nejen přístup do indického vnitrozemí, ale také si vysloužil u moderních historiků titul **největšího obléhatele všech dob** (Robin Lane Fox).

Alexandr poté na jaře roku 326 př. n. l. dorazil do Taxily, které byla ohrožována sousedním **královstvím Pauravas**, které se rozkládalo na východním břehu **řeky Hydaspés**. Panovníkem a vrchním velitelem armády byl **Póros**, který disponoval 20 000 – 50 000 pěšáky, 2 000 – 4 000 kavalery, 85 – 200 válečnými slony a asi 1 000 válečnými vozy. Alexandr mohl proti indickému vojsku postavit asi 30 000 – 40 000 vojáků pěchoty, 5 000 – 7 000 jezdců a několik jednotek spojenců. Obě armády si postavily své tábory na opačných březích hraniční řeky a čekaly, až jejich protivník začne překračovat říční tok. Alexandr se rozhodl uplatnit proti indickým jednotkám unikátní klamnou taktiku. Každou noc nařídil svým mužům rozdělovat ohně a vyrazil se svými jezdci na obhlídku břehů a hledal vhodná místa k přebrodění. Po zhruba dvou měsících si indické hlídky již zvykly na makedonské noční průzkumné jízdy a přestaly jim věnovat pozornost.

Když jedné květnové noci začala bouřka, vyrazil Alexandr se zhruba 10 000 pěšáky a 5 000 až 7 000 jezdci k zvolenému brodu, který byl vzdálen asi 25 – 27 km. Když makedonští vojáci přešli rozvodněný tok řeky Hydaspés, zjistili, že nejsou na protějším břehu, nýbrž na malém říční ostrově. Vstoupili proto znovu do řeky, ale přešli jenom na další ostrov. Naposledy vstoupili do rozbouřeného vodního toku a konečně se přebrodili na východní břeh. Ačkoli si díky bouřce indické hlídky nevšimly přesunujících se makedonských jednotek, nyní protivníkovy síly na svém břehu již zpozorovaly a ihned informovaly svého krále. Póros váhal, protože v nepřátelském táboře stále hořelo ještě mnoho ohňů, což mohlo znamenat, že invazní vojsko je jen malá průzkumná jednotka a hlavní síly zaútočí až opustí s většinou svých mužů tábor.

Vyslal proto proti Makedoncům na východním břehu řeky svého syna **Póra mladšího** jen s polovinou své kavalérie a dvěma třetinami válečných vozů. Alexandr zatím postupoval k indickému táboru na jihu. V čele jela těžká kavalérie, za ní asi tisíc jízdních lučištníků a na konci pochodové formace postupovala pěchota. Když se přiblížila indická průzkumná jednotka, Alexandr okamžitě vyslal do útoku své lučištníky na koních, kteří bez odporu ostřelovali protivníkovy jednotky. Póros mladší nemohl zahájit protiútok, protože v jeho vojsku byli vyzbrojeni luky pouze někteří členové osádek válečných vozů, které ale zapadly do bahna na bojišti. Proto nařídil svým mužům zformovat se do pevných formací, aby nalákal nepřátelské vojáky před své lukostřelce na vozech. Sice se mu podařilo vylákat makedonskou

pěchotu, na kterou skutečně dopadlo několik salv indických šípů, ale Alexandrovi pěšáci se dokonale skryli za své štíty a utrpěli jen malé ztráty. Do útoku nyní vyrazila makedonská těžká jízda, která rychle rozdrtila indické formace. Póros mladší zahynul na bojišti s asi 500 svými vojáky. Ztráty Makedonců jsou neznámé, ale asi byly mnohem menší.

Když se přeživší vrátili ke svému panovníkovi, Póros si uvědomil, že hlavní nepřátelské síly překročily řeku a jeho tábora již hrozí pouze útok krycích nepřátelských jednotek. Proto ponechal na místě jen silný strážný oddíl a s většinou mužů vyrazil proti proudu řeky, aby se střetl s Alexandrem. Při výběru bojiště musel zohlednit požadavky svých válečných vozů a slonů, a proto se zastavil na prvním místě s pevným povrchem. Alexandr zatím se svými silami urazil zhruba 12 kilometrů a čekal na dohodnutém místě, až se přesune další část jeho jednotek, kterou ponechal jako zálohu na druhém břehu v polovině cesty mezi brodem a makedonským táborem. Tvořilo ji zhruba 4 500 pěšáků a zbytek kavalérie. Alexandr nyní disponoval na východním břehu zhruba 15 000 – 16 000 vojáky pěchoty a asi 7 000 jezdci.

Zhruba tři hodiny po prvním střetnutí se indické a makedonské jednotky znovu setkaly na bojišti, které vybral Póros. Makedonci byli nyní v nevýhodě, protože v rozbahněném terénu jejich kavalérie postupovala příliš rychle a nechala pomalejší pěchotu za sebou. Indičtí vojáci již zaujali svá výchozí postavení. Střed bojové linie tvořilo 30 000 pěšáků, před které Póros postavil všechny své válečné slony. Křídla chránilo na každé straně pouze tisíc kavaleristů, jelikož část své kavalérie již ztratil v předchozím střetnutí. Alexandr potřeboval získat čas, aby stihl na bojiště dopravit svou vyčerpanou pěchotu a rozestavit své jednotky do bitevní linie. Proto vyslal svých tisíc jízdních lučištníků před nepřátelské linie a nařídil jim ostřelovat indické vojáky. Póros měl nyní jedinečnou příležitost zaútočit na příliš roztažené makedonské vojsko a dosáhnout minimálně dílčího vítězství. Moderní historikové dodnes nechápou, proč v popsané fázi bitvy nevydal rozkaz k útoku.

Alexandr zatím prostudoval rozestavení nepřátelských jednotek. Útok na střed nepřátelské linie vylučovaly dva důležité faktory. Za prvé indičtí sloni děsili makedonské koně, tudíž byla bojem s tlustokožci pověřena pěchota. Druhým faktorem byla dvojnásobné početní převaha indických pěšáků nad Alexandrovými. Makedonští velitelé si uvědomili, že bitvu rozhodne boj kavalérie na indických křídlech. Alexandr se proto přesunul se 4 000 jezdci proti levé straně indické bitevní linie. Jelikož měli Makedonci čtyřnásobnou převahu, musel Póros posílit ohrožený úsek tisíci jezdci, které předtím umístil na pravé křídlo. Když Alexandr zpozoroval, že všechny nepřátelské jízdní jednotky stojí proti němu, vyslal svého velitele Koinose (či Koenuse) s 2 000 kavaleristy na protivníkovu pravé křídlo. Makedonci objeli bitevní linie indické pěchoty a vpadli do nepřátelského týlu. Póros se nyní začal obávat

obklíčení, a proto nařídil své armádě, aby se přesunula doleva. Pěchota se přeskupila do pochodové formace a začala se přemísťovat, čímž vznikla mezi ní a indickou kavalerií na levé straně linie mezera. Alexandr ihned nařídil svým jízdním lučištníkům, aby ostřelovali indickou kavalerii, a začal se svými jezdci obklíčovat nepřátelskou jízdu na levém křídle a Koinos na pravém. Obklíčení indičtí kavaleristé byli potom rychle rozdraceni.

Nyní se do boje zapojila těžká makedonská pěchota, která zaútočila na střed nepřátelské bitevní linie. Póros nařídil svým lučištníkům, aby začali ostřelovat nepřátelské formace. V rozbahněném terénu nemohli zapřít své luky a i povětrnostní podmínky jim neumožňovaly zasypávat Makedonce salvami šípů. Proto Póros poslal do útoku své slony. Každé zvíře neslo na hřbetě nástavbu s 2 – 4 muži a mělo podporu pěšího oddílu (asi 13 mužů). Makedonští pěšáci se tlustokožců nezalekli a začali jim propichovat oči, čímž přestala být zvířata v boji efektivní. Alexandr se rovněž rozhodl podpořit svou pěchotu a se svými jezdci napadl zleva nepřátelský střed, čímž znemožnil indickým vojákům, aby se odpoutali od jeho jednotek. Když Póros nemohl se svými muži manévrovat, indické vojsko bylo pomalu zmasakrováno. Aby si zajistil drtivé vítězství, nařídil Alexandr přeživším kavaleristům, aby vytvořili kolem indických jednotek kruh. Na bojišti zůstalo obklíčeno zhruba 10 000 indických pěšáků, kteří byli do posledního pobiti.

I když Makedonci pobili zhruba tři čtvrtiny indických jednotek, zahájili diplomatická jednání s Pórem o kapitulaci. Poražený vojevůdce údajně požadoval, aby s ním zacházeli jako s panovníkem. Alexandr jeho přání splnil a ponechal mu všechna jeho území i poddané. Póros musel pouze přijmout titul satrapy. I když se informace o počtech padlých v pramenech různí, většina moderních autorů se shoduje, že v bitvě u Hydaspés zahynulo asi 80 – 4 000 makedonských pěšáků a 280 kavaleristů. Póros ztratil 12 000 – 23 000 mužů a dalších 9 000 indických vojáků bylo zajato. Alexandr zůstal na východním břehu řeky Hydaspés asi třicet dní, aby zde urovnal staré lokální spory a zavedl nový systém správy.

Poté Alexandr pokračoval ve svém tažení ke Ganze. Bez boje se mu podrobilo etnikum Glauganíkové a jejich 37 měst. Když došel se svým vojskem k dnešní řece Bjás, jeho vojáci odmítli pokračovat v dalších dobytých válkách a požadovali návrat do svých domovů. Alexandr byl nucen zahájit zpáteční pochod do bývalé Perské říše. Během přesunu se s ním spojily posily (5 000 – 6 000 kavaleristů a 7 000 pěšáků), se kterými by mohl pokračovat ve svém dobytém tažení na Indický subkontinent. Přesto nechal postavit zhruba 2 000 plavidel, nalodil své jednotky a vyplul s nimi po řekách Hydaspés a Akesína (dnešní Čanáb). Cestou se dozvěděl, že proti němu povstalo místní etnikum **Mailů**, které začalo opevňovat svá

sídla a dokonce vyjednávalo o vojenské alianci se svými sousedy Oxydrakiány. Makedonští velitelé se rozhodli okamžitě zorganizovat trestnou výpravu.

V listopadu roku 326 př. n. l. napadl Alexandr spojenecký kmen Sibae. Zaskočení nepřátele kladli jen slabý odpor. Makedonci snadno pobili všechny muže, ženy a děti prodali do otroctví a vypálili protivníkovu hlavní město. Alexandr rozdělil své síly a poslal Kratera s menším bojovým uskupením, aby zbudoval pevnost na křižovatce řeky Akesína a Hydraótes. Nový opěrný bod umožnil Makedoncům podnikat útoky do všech oblastí obývaných Maily a zároveň zabránit nepřátelským jednotkám, aby opustili své území. Poté Alexandr rozdělil své vojsko do tří samostatných skupin a každou nechal postupovat samostatně, aby zabránil poraženému protivníkovi ustoupit a přeskupit se. Makedonské jednotky záměrně postupovaly přes poušť, jelikož se jejich velitelé domnívali, že zde Mailové nebudou očekávat útok. Alexandr v čele své kavalérie využil dokonale momentu překvapení a napadl své nepřátele naprosto nepřipravené k boji, způsobil jim těžké ztráty a přeživší zahnal za hradby nedalekého města. Makedonská jízda nejdříve oblehla opevnění a počkala na svou pěchotu, s jejíž pomocí zahнала obránce hradeb a dosáhla rychlého vítězství.

Ve stejnou dobu přitáhl Alexandrův velitel Perdikkás k dalšímu městu Mailů, ale jeho obyvatelé před útočníky utekli. Makedonci je pronásledovali a zabili všechny, které dostihli. Zatím Alexandr se svou falangou napadl další nepřátelské město, rychle prolomil hradby a zahnal 5 000 přeživších obránců do pevnosti, kterou makedonští vojáci zapálili. Posledním centrem odporu Mailů bylo opevněné město Multan na protějším břehu řeky Hydraótes. Alexandr vyrazil v čele svého vojska následován jízdou. Když makedonský předvoj dorazil k řece, uviděl na protějším břehu asi 50 000 mailských válečníků. Alexandr a jeho spolubojovníci začali ihned překračovat řeku, čímž donutili své nepřátele, aby vyklidili své postavení na břehu a stáhli se do vnitrozemí, kde se přeskupili a zaujali bojová postavení. Makedonští kavaleristé se rozhodli počkat na pěchotu, a proto jen jezdili kolem nepřátelských formací a napadali je na bocích a v týlu. Když na bojiště dorazila Alexandrova lehká pěchota, Mailové utekli za městské hradby. Pohled na celé makedonské vojsko shromážděné před branami donutil obránce Multanu, aby se stáhli do městské pevnosti a zbytek města přenechali bez boje útočníkům. Během závěrečného útoku pronikl Alexandr osobně do opevnění, ale byl zasažen šípem do plic. Jeho vojáci přesto dosáhli drtivého vítězství.

Ačkoli mladý makedonský panovník nepodlehł těžkému zranění, jeho tažení na Indickém subkontinentu skončilo. Svě přeživší vojáky rozdělil do tří skupin. Velitel Krateros s prvním uskupením postupoval severní cestou přes Arachosii a Drangianu do Karmánie (oblast dnešního jižního Íránu). Druhá část armády, které velel Nearchos, nastoupila na lodě a plavila

se podél pobřeží Indického oceánu do Perského zálivu. Do čela poslední skupiny se postavil osobně Alexandr a zahájil postup přes poušť Gerdosie (oblast dnešního jižního Pákistánu a Íránu) do Karmánie. Poslední dva roky života se Alexandr snažil vnitřně posílit své nové multietnické impérium. Také plánoval další dobytvačná tažení, ale v jejich realizaci mu bránil zhoršující se zdravotní stav.

Alexandr III. Makedonský, zvaný také Veliký, zemřel 10. nebo 11. června roku 323 př. n. l. v hlavním městě své nové říše Babylónu. Ačkoli se dodnes objevují spekulace, že byl otráven, většina moderních autorů souhlasí, že jeho smrt byla přirozená. Jelikož se jeho jediný dědic Alexandr IV. Aigos ještě nenarodil a další syn Héraklés byl nemanželský, začali na jeho říši vznášet dědické nároky někteří jeho velitelé. Jejich vzájemné spory brzy přerostly v otevřené ozbrojené konflikty, tzv. **války diadochů**. Po zhruba dvaceti letech krvavých bojů si většinu území Alexandrova impéria rozdělily tři nové dynastie (**Antigonovci**, **Ptolemaiovci** a **Seleukovci**), které vytvořily své vlastní říše se společnými kulturními prvky, a proto je moderními historiky nazývají **helénistické státy**. Podrobný popis válečných konfliktů mezi diadochy bude hlavním tématem příští kapitoly.

Ačkoli patří Alexandr Veliký mezi nejúspěšnější vojevůdce všech dob, je možné ho historicky hodnotit také negativně jako brutálního dobyvatele a opilce. Antičtí autoři jej považovali za vzor pro všechny své současné vojevůdce a politiky, a proto vzniklo několik verzí jeho životopisu, které se sice shodují v základních údajích, ale liší se v mnoha podrobnostech. Pro vojenské historiky jsou asi třemi nejdůležitějšími díla **Arriána z Nikomédie** Tažení Alexandra Velikého (*Anabasis Alexandri*), **Quinta Curtia Rufa** *Historiae Alexandri Magni* a **Diodóra Sicilského** *Knihovna historická (Bibliothéké historiké)*.